

Aspecte de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova în contextul agravării situației geopolitice din regiune

Gheorghe CĂLDARE,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

This present study reflects on some aspects of the national security policy of the Republic of Moldova in the light of the new evolutions in the regional security situation. The article highlights to which extent the developments in the region may have an impact on the national security of Moldova and it emphasizes the measures that need to be taken by Moldovan authorities in order to ensure and preserve the national security of the country. In this respect, the study approaches economic and social aspects of the national security, as well as it approaches the cooperation with the country's partners in the process of ensuring national security by means of safeguarding regional security.

Secolul al XXI-lea reprezintă o perioadă caracterizată de schimbări continue în domeniul relațiilor internaționale, printre care diversificarea actorilor relațiilor internaționale, modificarea raporturilor dintre aceștia, schimbări la nivel de interese naționale, precum și modificări substanțiale în conjuncturile regionale de securitate, care, în ultimă instanță, contribuie în mod nemijlocit la adoptarea de către actorii internaționali a unui anumit comportament în raport cu ceilalți. Factorii enumerați, precum și o serie de alți factori au contribuit la diversificarea condițiilor de conducere a relațiilor internaționale și de stabilire a raporturilor dintre actori, mai cu seamă în aspecte ce vizează subiecte de securitate.

În contextul celor enunțate, merită a fi menționat faptul că, în noile condiții conturate pe arena internațională, atenția cercetătorilor a atras conceptul de securitate. În acest sens, conceptul de securitate a cunoscut noi abordări, de această dată pe mai multe dimensiuni, cu recunoașterea noilor tipuri de amenințări în fața cărora este plasată comunitatea internațională per ansam-

blu, dar și statele naționale. Astfel, procesul de asigurare a securității naționale, în consecință – a celei internaționale, reprezintă un obiectiv prioritar în procesul de realizare a politicii externe, dar și interne a statelor naționale, precum și a comunității internaționale.

Procesul de asigurare a securității naționale, precum și a celei regionale, dar și internaționale, constituie un subiect de preocupare continuă pentru comunitatea internațională, mai cu seamă în contextul în care noile evoluții în materie de securitate, în diferite regiuni ale lumii, prezintă pericol pentru întreaga comunitate și trezesc semne mari de îngrijorare. În acest sens, studierea și abordarea conceptului de securitate națională a devenit o prioritate pentru statele naționale, precum și un domeniu de interes sporit pentru comunitatea de cercetători. Republica Moldova nu reprezintă o excepție, mai cu seamă în condițiile în care unul dintre cei doi vecini ai statului se confruntă cu un conflict militar în condiții deosebite și care comportă repercusiuni la nivel regional, dar și internațional.

Realitățile istorice, dar și geopolitice care caracterizau perioada obținerii independenței Republicii Moldova au suferit schimbări esențiale, atât la nivel regional, cât și la cel internațional. În acest sens, se impune necesitatea ajustării cadrului legal al Republicii Moldova care tratează subiectul securității naționale. La momentul actual, modificarea acestui cadru legal, precum și lipsa aprecierii juste a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale a Republicii Moldova contribuie în mod direct la plasarea statului nostru într-un mediu de insecuritate și vulnerabilitate constantă. Instabilitatea politică și economică din țară, nesoluționarea conflictului transnistrean, declanșarea și extinderea crizei din Ucraina reprezintă câțiva dintre factorii-cheie care contribuie la insecuritatea statului și care urmează a fi tratați corespunzător și cu noi abordări în noile realități ale mediului regional de securitate.

În acest sens, se impune necesitatea definirii cât mai explicite a conceptului de securitate prin prisma dimensiunilor sale, realizarea unei evaluări a politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova, precum și evaluarea oportunităților de sporire a securității statului prin implementarea reformelor necesare în sectorul de securitate și apărare, dar și promovarea unei politici externe active orientate spre sporirea dialogului cu structuri internaționale relevante, precum sporirea cooperării bilaterale pe filiera securității. Istoria relațiilor internaționale a demonstrat că în funcție de perioade și conjuncturi, conceptul de securitate a suferit modificări, iar definirea acestui concept se prezintă a fi un exercițiu complex, deloc simplu de realizat. Complexitatea exercițiului rezidă nu în lipsa abordărilor la acest subiect, ci, mai curând, în abundența acestora și în faptul că în pofida cercetării largi a conceptului de securitate, totuși, comunitatea științifică nu a reușit să ajungă la o abordare unanim acceptată.

Cercetătorul britanic, Bary Buzan, studi-

ază în lucrarea sa, *Popoarele, Statele și Frica*, conceptul de securitate, descriindu-l ca fiind unul incomplet dezvoltat, „slab conceptualizat și puternic politizat.” [6, p. 17] Totodată, autorul identifică securitatea statului cu absența amenințărilor, iar în contextul sistemului internațional, securitatea s-ar referi la capacitatea statelor și a societăților de a-și menține identitatea independentă și integritatea lor funcțională. În sistemul internațional contemporan, potrivit autorului, unitatea standard a securității este statul suveran din punct de vedere teritorial. [6, p. 30] De asemenea, referindu-se la aspectul examinat în acest articol, securitatea statului, autorul specifică faptul că identificarea statului ca obiect de referință al securității are la bază rațiuni solide:

1. Statele sunt cel mai puternic tip de unitate în sistemul internațional.

2. Ca formă de organizare politică statul a devenit standardul universal al legitimității politice.

De asemenea, autorul atenționează că securitatea colectivităților umane, prin deducerea formelor de organizare a acestora, este afectată de factori din cinci sectoare principale, care nu operează izolat unul de celălalt și care definesc un punct central în problematica securității:

1. Securitatea militară – capacitatea statului de ofensivă și defensivă armată, precum și percepția statelor despre intențiile celuilalt.

2. Securitatea politică – stabilitatea organizațională a statelor, a sistemelor de guvernare și a ideologiilor care le legitimează.

3. Securitatea economică – accesul la resurse, finanțe și piețe necesare pentru a susține un nivel acceptabil de bunăstare și de putere a statului.

4. Securitatea socială – capacitatea de a susține elementele tradiționale de limbă, cultură, identitate și obiceiuri culturale și religioase.

5. Securitatea mediului – menținerea biosferei locale și planetare ca suport esențial

de care depind toate acțiunile oamenilor. [6, p. 30]

Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova a devenit actor al relațiilor internaționale în fața căruia au fost trasate, în primă instanță, câteva dintre cele mai importante sarcini: consolidarea statalității, prezervarea suveranității și integrității teritoriale a statului. Pentru Republica Moldova, una dintre sarcinile de bază la momentul obținerii independenței reprezenta asigurarea securității naționale și prezervarea independenței statului tânăr în limitele sale teritoriale cu respectul suveranității.

Ca și pentru majoritatea țărilor est-europene, calea Republicii Moldova spre o societate deschisă și o economie competitivă, mai ales din aspectele sale de democratizare, dezvoltare a pieței și de securitate, a fost puternic dependentă de riscurile și amenințările de securitate. Insecuritatea și instabilitatea au rămas printre cele mai importante obstacole pe calea creării unei societăți democratice în Republicii Moldova, ceea ce a condus la persistența unor efecte sociale deosebit de nefaste pentru populație, pentru stat și societatea civilă în ansamblu.

Un alt factor important, care merită a fi luat în calcul în procesul de determinare a specificului asigurării securității naționale a Republicii Moldova, este amplasarea geografică a statului. În acest sens, țara noastră se află într-o poziție de interferență a trei zone geopolitice: Sud-est-europeană, Central-europeană și Eurasiatică. Prin urmare, una dintre cele mai importante provocări ale tranziției Republicii Moldova este reforma sectorului de securitate. Schimbările geopolitice rapide și proliferarea noilor riscuri și pericole ce afectează ordinea postbelică cu sistemele sale de valori, îngreunează aceste reforme, în special pentru statele mici, recent apărute pe harta politică a Europei. Un alt aspect important în procesul de analiză a securității naționale a Republicii Moldova este raportarea conceptului de securitate la conceptul de interes național. În acest

sens, cercetătorul Iurie Pîntea analizează principalele documente care fac referire la sectorul național de securitate prin prisma identificării interesului național al statului. Astfel, autorul identifică faptul că Concepția securității naționale nu conține în genere nicio referință la oarecare obiective sau interese naționale. În plus, chiar și principiile, obiectivele, misiunile și importanța acestui document au fost în scurt timp date uitării. În vederea elucidării importanței conceptului de interes național, autorul aduce unele postulate și definiții de sinteză.

Sistemul intereselor naționale ale Republicii Moldova este constituit din ansamblul intereselor fundamentale cu caracter universal ale individului, societății și statului și intereselor cu caracter situativ bazate pe situația și condițiile concrete ale statului moldovenesc și formate sub impactul factorilor de influență geografic, economic, politic, istoric, demografic, social, informațional etc.

Interesele naționale predomină în fața tuturor altor evenimente, tendințe, doleanțe ale unor părți aparte ale populației și conjuncturilor politice.

Interesele naționale există obiectiv și nu pot fi negociate, tratate sau reformulate conjunctural, ignorarea intereselor naționale de către o parte a populației, de unele elite politice sau organele de stat pot avea ca efect dispariția statului ca subiect independent al raporturilor internaționale.

Interesele naționale se bazează pe valorile și patrimoniul naționale, potențialul moral și intelectual al societății și sunt realizate/asigurate prin activitatea de perspectivă în domeniile economic, politic, militar, social, demografic, informațional, ecologic etc.

Armonizarea intereselor naționale ale țării la nivel regional și internațional este o condiție indispensabilă a stabilității și securității.

Între interesul național și politică există o relație funcțională evidentă, politică, inclusiv cea de securitate, fiind subordonată și determinată în coordonatele și componentele sale de interesele naționale, orice atingere a inte-

reselor naționale constituie act de ostilitate care atrage riposta. [14, p. 24-25]

În Republica Moldova nu există un document exhaustiv care ar defini în detalii politica de securitate și apărare. Totodată, există un șir de acte juridice și documente, care permit formarea unei imagini generale despre viziunea de securitate, interesele, amenințările, riscurile, obiectivele, mecanismele de implementare, instituțiile implicate și acțiunile principale din cadrul politicii de securitate și apărare a Republicii Moldova.

În conformitate cu viziunile doctrinare naționale, lista acestor acte și documente include: Constituția Republicii Moldova; Concepția securității naționale; Strategia securității naționale; Strategia militară/Doctrina militară; Legea securității statului; Legea privind organele securității statului; Legea cu privire la apărarea națională; alte legi, strategii sectoriale și programe de guvernare. În baza unei analize sumare a acestor documente, putem constata că, în mare parte, acestea nu sunt în măsură să asigure cadrul de securitate național, din, cel puțin, câteva perspective: definirea neadecvată a intereselor naționale, a scopului securității naționale, obiectivelor și valorilor; lipsa definirii principiilor securității naționale; definirea și interpretarea eronată a amenințărilor la adresa securității naționale; lipsa definirii sistemului de asigurare a securității naționale, rolului și misiunilor instituțiilor; interpretarea statutului de neutralitate permanentă.

Analiza cadrului normativ ce definește sectorul de securitate și apărare impune necesitatea stringentă de actualizare a documentelor strategice ce vizează sectorul de securitate și apărare al Republicii Moldova: Strategia Militară, Strategia Securității Naționale, Strategia Securității Cibernetică etc. Lipsa acestor documente sau neracordarea acestora la realitățile geopolitice actuale ale statului lipsesc liniile directorii pentru procesul de asigurare a securității naționale.

Asigurarea securității naționale a Repu-

blicii Moldova reprezintă o necesitate stringentă la momentul actual, mai cu seamă în contextul conflictului armat din statul vecin.

În acest sens, D. Minzărari, expert în domeniul securității, analizează noile tehnologii de război indirect („război hibrid”), în mare parte bazându-se pe exemplul situației din Ucraina. Importanța acestuia se explică prin necesitatea pentru Republica Moldova de a prezice modalitățile de răspuns la noile provocări de natura indirectă. Acest tip nou de conflict a fost definit ca un proces ce include următoarele elemente sau faze consecutive:

- folosirea mass-mediei pentru manipularea preferințelor populației care conduce spre delegitimizarea autorităților centrale;
- crearea organizațiilor social-politice de fațadă pentru a avea credibilitate publică;
- pătrunderea în sistemul organelor de stat și forțelor de securitate ce permite familiarizarea cu sistemul din interior și vulnerabilitățile acestuia;
- provocarea în continuare a tulburărilor sociale, demonstrațiilor cu intenția de a produce dezordinea publică;
- desfășurarea acțiunilor militare și preluarea controlului asupra administrației locale.

De asemenea, expertul analizează avantajele desfășurării „războiului hibrid.” Cercetările au demonstrat că costul unor asemenea acțiuni este mai redus comparativ cu un război direct, deosebindu-se prin natura voalată, similară rebeliunii interne. În timpul acțiunilor militare ale rebelilor, statul care oferă ajutor din exterior poate nega participarea nemijlocită în acțiuni militare, precum și este dificil de aplicat cadrul dreptului internațional ca dovadă de intervenție directă. Luând în considerație toate acestea, scenariile respective creează probabilitatea de a fi aplicate și în alte state. [7]

Corneliu Ciurea, director de programe, IDIS „Viitorul,” abordează conceptul de neutralitate, menționând că în contextul crizei din Ucraina, neutralitatea și-a pierdut rele-

vanța. Totodată însă C. Ciurea menționează faptul că neutralitatea reprezintă un garant al minimalizării riscurilor, la care Republica Moldova nu poate renunța. Expertul prezintă 4 opțiuni de asigurare a securității Republicii Moldova:

1. Abandonarea statutului de neutralitate și integrarea în structurile euroatlantice în paralel cu procesul de integrare europeană - o opțiune cu mai multe riscuri decât beneficii. În același timp, anularea acestui scenariu este puțin probabilă atât timp cât există partide politice care să-l promoveze.

2. Continuarea procesului de integrare europeană și instituirea unui moratoriu la tema neutralității și aderării la NATO. Potrivit opiniei expertului, acest scenariu, care este în concordanță cu Conceptul Securității Naționale, este fezabil și ar fi favorabil anumitor forțe politice întrucât promovează *statu-quo-ul*.

3. Consfințirea neutralității Republicii Moldova prin intermediul unui Pact de Stabilitate, agreeat de marile puteri ale lumii. Autorul consideră că acest scenariu ar rezolva problemele de securitate ale țării.

4. Schimbarea opțiunii integraționiste a Republicii Moldova și reorientarea țării spre Uniunea Eurasiatică. Potrivit autorului, acest scenariu implică riscuri mari și ar reprezenta o „piruetă geopolitică sinucigașă.” [4]

Un alt specialist în domeniul securității, M. Popșoi, expert asociat APE, prezintă patru opțiuni posibile de asigurare a securității, în baza a 4 criterii: a) grad de securitate; b) costuri; c) fezabilitate tehnică și administrativă; d) fezabilitate socială și politică. Cele 4 opțiuni posibile identificate de autor sunt următoarele:

1. Aderarea la NATO ca fiind o alternativă sigură, dar dificilă: ar reduce dependența de Federația Rusă, ar impune sporirea investițiilor la bugetul militar conform cerințelor statelor NATO – 2% din PIB. Totodată, ca impediment în realizarea acestui scenariu dificultățile de interoperabilitate pentru Republica Moldova cu statele-membre NATO: ad-

ministrative și tehnice. *Concluzie:* opțiunea implică costuri mari, aceasta va întâmpina opoziția forțelor politice, reticenta populației, prin urmare, nu este o opțiune fezabilă.

2. Aderarea la Organizația Tratatului pentru Securitate Colectivă – alternativă simplă, dar incertă. Costurile implicate de această opțiune sunt nesemnificative, criteriile de aderare – simple, iar gradul de securitate - discutabil. *Concluzie:* opțiunea rămâne în discuție atât timp cât există forțe politice pentru a o promova (PSRM).

3. Aderarea la Uniunea Europeană și, prin urmare, la Politica de Securitate și Apărare Comună a UE. Aderarea la UE și, respectiv, la PSAC – reprezintă o opțiune incertă la momentul actual, acesta reprezentând un obiectiv pe termen lung, cu impedimente interne și externe. Procesul de transformare a politicii de securitate europene într-un mecanism viabil este un obiectiv de viitor. *Concluzie:* opțiunea nu este fezabilă la moment.

4. Aderarea la un mecanism regional de securitate reprezintă un compromis rezonabil. Model de cooperare a țărilor nordice – NORDEFECO. *Concluzie:* opțiunea ar reprezenta o posibilă platformă de cooperare, care ar implica costuri mai mici și care nu ar întâmpina rezistență din partea societății. [11]

În opinia politologului V. Croitoru, Republica Moldova, deși neglijată, devine pentru Rusia un spațiu convenabil de aplicare a diferitelor strategii distructive (sanctiuni, provocări în zona de securitate etc.), transmițând semnale UE. Însă interesul scăzut pentru Moldova nu înseamnă neapărat și neglijarea ei, dimpotrivă, aceasta ar putea antrena o creștere a provocărilor la adresa securității țării noastre. Conflictul din Ucraina, cu tot ce se întâmplă în jurul acestuia, impune UE să fie mai eficientă, pentru că acest conflict are loc chiar la frontiera sa, iar viitoarea politică de vecinătate trebuie să fie foarte mult axată pe dimensiunea de securitate și cooperare în domeniul energetic, ceea ce lipsește în contextul actual.

Reacția UE la criza din Ucraina a demonstrat că Bruxelles-ul a avut capacități limitate de analiză și prognoză a anumitor procese din această regiune, dar și capacități mai limitate în felul în care putea interveni în aceste conflicte. Totodată, s-a evidențiat că relația dintre UE și Uniunea Economică Euroasiatică nu este doar o competiție între două blocuri comerciale, ci și de rivalitate între două sisteme diferite de valori politice și economice. Statelor din Europa de Est trebuie să li se acorde perspective de aderare la UE, pentru a nu crea spații geopolitice vide, susceptibile de a fi ocupate de Rusia. Situația impune ca Ucraina și Republica Moldova să aprofundeze procesul de integrare europeană, iar semnarea Acordului de Asociere cu UE să fie doar o etapă tranzitorie. [5]

În situația regională complicată este important ca Republica Moldova să-și fortifice sistemul său de securitate și apărare, dar și să-și consolideze relațiile de cooperare cu partenerii săi, pentru a spori capacitățile de contracarare a eventualelor amenințări la adresa securității naționale. În acest sens se cere de menționat că autoritățile țării au adoptat un șir de măsuri care se înscriu în ansamblul acțiunilor necesare de adoptat la nivel central.

Astfel, la 23 martie 2015, a fost convocată ședința Consiliului Suprem de Securitate, la care au fost audiate rapoartele miniștrilor de externe, de interne, al apărării, precum și al directorului SIS, care au evaluat principalele riscuri și amenințări la adresa securității naționale a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor regionale. În cadrul ședinței N. Timofti, Președintele Republicii Moldova, a subliniat necesitatea elaborării unei noi Strategii de Securitate națională, adaptată noilor realități geopolitice. În acest context, s-a stabilit ca Guvernul să creeze un grup interdepartamental, care urmează să elaboreze acest document. Totodată, prin decizia Consiliului Suprem de Securitate au fost formulate recomandări instituțiilor abilitate ale statului în vederea asigurării unui nivel

sporit de reacție la eventualele crize, ajustării cadrului normativ în domeniu și asigurarea securității informaționale. [10]

În vederea elaborării unei noi Strategii de Securitate națională a Republicii Moldova, care să ia în calcul schimbările cardinale ale situației geopolitice din regiune, este instructiv de analizat conținutul Strategiei de Securitate Națională a Ucrainei, aprobată de către organul abilitat al statului și promulgat de către Președintele Ucrainei P. Poroshenko. Acesta este primul document cu titlu de lege, care consemnează Federația Rusă ca agresor și amenințare la adresa securității naționale. Principalele obiective ale noii Strategii de Securitate Națională a Ucrainei vizează aderarea la Uniunea Europeană și crearea condițiilor pentru admiterea țării în NATO. Potrivit Strategiei, principalele direcții ale politicii de stat în domeniul securității naționale vizează restabilirea integrității teritoriale în cadrul granițelor Ucrainei recunoscute pe plan internațional, crearea unui sector de securitate și apărare eficient și creșterea capacității de apărare a țării.

Documentul mai prevede aprofundarea cooperării militaro-industriale și tehnico-militare cu statele-membre NATO și UE și obținerea unei independențe totale față de Rusia în materie de producție de arme și echipament militar. Totodată, documentul prevede formarea și dezvoltarea serviciilor de informații, contrainformații și de aplicare a legii. Este vorba despre reforma sectorului de securitate și despre revalidarea, prin proceduri adecvate, a persoanelor care lucrează în structurile de forță, criteriile acoperind componente din manualele NATO de validare, dar eliminând și persoanele implicate în neîndeplinirea atribuțiilor prin servirea unor interese de natură politică sau oligarhică, contrare regulilor și obiectivelor instituțiilor respective. Strategia de Securitate Națională a Ucrainei include și o reformă a administrației publice și intensificarea luptei împotriva corupției. Practic, corupția devine amenințare la adresa securității și în

atribuțiile unei viitoare instituții restructurate de combatere a corupției, cu capacități de investigare și cu component de constituire a dosarelor de acuzare și trimitere în instanță. [6]

În vederea aprofundării cooperării cu partenerii externi este deosebit de important sprijinul pe care Republica Moldova îl primește din partea Alianței Nord-Atlantice. Secretarul General NATO, J. Stoltenberg, a afirmat recent că Alianța trebuie să fie pregătită pentru o abordare pe termen lung în vederea contracarării amenințărilor din flancul estic și cel sudic al organizației, criticând comportamentul provocator al Rusiei față de Ucraina, Republica Moldova și Georgia. Provocarea de Securitate din flancul estic este clară, parvenind din partea Rusiei, care încearcă să-și consolideze influența. Anexarea ilegală și nelegitimă a regiunii Crimeea de către Rusia și acțiunile continue în scopul destabilizării Ucrainei au declanșat un conflict militar în Europa, a subliniat J. Stoltenberg. Prin comportamentul provocator utilizat împotriva Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei, Rusia a demonstrat că are intenția de a recurge la forța și amenințarea cu forță în scopul exercitării de presiuni în raport cu țările vecine, a explicat Secretarul General al NATO. [8]

Oficialii NATO și-au exprimat clar disponibilitatea de a sprijini Republica Moldova în situația tensionată din regiune. În acest sens, poate fi menționată și vizita în premieră în Republica Moldova a reprezentanților Comitetului pentru Parteneriate și Securitate prin Cooperare (PCSC) al NATO, în perioada 1-3 iunie 2015. Vizita reprezentanților PCSC a venit să reconfirme angajamentul Alianței pentru parteneriatul cu Republica Moldova și sprijinul oferit de aceasta pentru suveranitatea și integritatea teritorială a țării noastre, iar evenimentele de diplomatie publică (Conferința cu genericul Viitorul

Parteneriatului în condițiile noilor provocări regionale cu participarea reprezentanților societății civile și ai instituțiilor de stat, unde a fost examinată cooperarea RM-NATO și Conferința de presă a Președintelui PCSC, J. Appathurai, organizate de către CID-NATO au oferit posibilitatea informării la o scară mai largă a societății despre caracterul cooperării RM-NATO, precum și despre beneficiile acestui parteneriat).

Astfel, dl J. Appathurai a declarat că „NATO își dorește consolidarea parteneriatului cu Republica Moldova, inclusiv să contribuie la reevaluarea Strategiei de securitate a țării și la reînnoirea echipamentului militar al Armatei Naționale.” El a menționat că NATO respectă neutralitatea și independența Republicii Moldova, că îi va acorda toată susținerea, în limitele pe care le are, pentru rezolvarea pașnică a diferendului transnistrean și va sprijini integritatea teritorială a țării noastre. [12]

Urmare a studiului realizat, considerăm oportun să venim cu următoarele concluzii și propuneri:

- elaborarea în regim de urgență a noii Strategii a Securității Naționale, care să țină cont de noile realități geopolitice;
- aprofundarea cooperării cu NATO în cadrul mecanismelor existente: IPAP-ul actualizat, participarea la misiuni conduse de NATO (Kosovo) pentru ca Republica Moldova să devină nu doar un consumator de securitate, ci și un furnizor de securitate;
- amplificarea colaborării cu SUA (semnarea Acordului de parteneriat strategic) și UE în materie de securitate, inclusiv prin avansarea lor în procesul de negocieri 5+2 de la observator la membru deplin;
- desfășurarea unei campanii bine fundamentate de informare a populației privind necesitatea unei colaborări multiple cu Ucraina și România, state vecine, interesate în asigurarea securității regionale.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu N. Conceptele de securitate și securitate națională: teorii și politici.// Revista militară „Studii de securitate și apărare”, nr. 1(3), Chișinău, 2010, p. 4-14.
2. Buzan B. Popoarele, statele și teama. Chișinău: Editura Cartier, 2000, 386 p.
3. Chifu I. Opțiunile de securitate ale Republicii Moldova. [On-line]: <<http://www.cpc-ew.ro/pdfs/p05.pdf>> (accesat la 06.05.2015).
4. Ciurea C. Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova. Chișinău: Asociația pentru Politică Externă, 2014, 20 p.
5. Croitoru V. Influența crizei din Ucraina asupra securității Republicii Moldova.// Revista „Moldoscopie” (Probleme de analiză politică), nr. 2, 2015, p. 152; „Evenimentul zilei”, 29.05.2015 (accesat la 01.06.2015).
6. Chifu I. Ucraina a decis prin lege: Rusia e agresor și amenințare la adresa securității naționale.
7. Mânzărari D. Tehnologii de conflict în spațiul postsovietic: pericolele agresivității indirecte străine în Moldova și potențialele răspunsuri. Chișinău, APE, 2015, 22 p.
8. NATO trage semnal de alarmă privind agresivitatea Rusiei.// „Evenimentul zilei”, 29.05.2015 (accesat la 01.06.2015).
9. Pîntea I. Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei.// „Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova,” Institutul de Politici Publice. Chișinău: Editura ARC, 2002, p. 33-65.
10. Președintele Nicolae Timofti solicită elaborarea unei noi strategii a Securității Naționale. [On-line]: <www.președinte.md> din 23.03.2015 (accesat la 28.04.2015).
11. Popșoi M. Analiza comparativă a opțiunilor de asigurare a securității naționale a RM în contextul agresivității ruse în Ucraina. Chișinău: APE, 2015, 10 p.
12. Historic visit to Moldova by the NATO Partnership Committee aims to deepen partnership. [On-line]: <http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_120372.htm> (accesat la 04.06.2015).
- 13 Pîntea I. Identificarea pericolelor existente și probabile pentru interesele naționale de bază ale Moldovei.// „Apărarea și securitatea națională ale Republicii Moldova,” Institutul de Politici Publice. Chișinău: Editura ARC, 2001, p. 24-25.

Prezentat: 20 iunie 2015.

E-mail: victorios@mail.ru